

Kulturlandskapsprisen 2018 for Aust-Agder

Kulturlandskapsgruppa i Aust-Agder deler ut en årlig kulturlandskapspris hvis vi finner en verdig kandidat.

Formålet med å dele ut kulturlandskapsprisen er å:

- bevisstgjøre allmennheten på utfordringer i forhold til kulturlandskapsverdier
- øke kunnskapsnivået om kulturlandskapet
- bevisstgjøre om miljøverdiene i kulturlandskapet
- stimulere til å ta vare på og utvikle kulturlandskapet gjennom gode eksempler

Aktuelle kandidater:

Prismottakere kan være enkeltpersoner, organisasjoner eller kommuner som har gjort en spesiell innsats for å bevare og/eller videreutvikle kulturlandskapet.

Følgende kriterier skal vektlegges:

- ✓ bidra til helhet og mangfold i kulturlandskapet
- ✓ bevare og synliggjøre kulturlandskapet
- ✓ knytte til bærekraftig skjøtsel, aktivt landbruk og moderne drift av kulturlandskapet
- ✓ øke tilgjengeligheten for allmennheten til kulturlandskapet
- ✓ ha en læringseffekt om kulturlandskapet

Det er ikke nødvendig at alle punktene er oppfylt.

Tildelingen skjer etter forslag fra kommunene og faglaga i landbruket.

I 2018 fikk vi inn seks gode forslag, men vi er ikke i tvil om vinneren. Vi har plukket ut en hel grend som helt klart fyller kriteriene:

Grenda er Øvre Ramse i Tovdal i Åmli kommune er vinner av kulturlandskapsprisen 2018 for Aust-Ager

Øvre Ramse ligger i Tovdal i Åmli kommune, Aust-Agder, ca. 15 km nord for Dølemo. Grenda ligger sørvestvendt ned mot Tovdalsvassdraget med Øvre Ramsetjønn rett på nedsiden.

Øvre Ramse ligger sørvestvendt og solrikt til nedenunder det karakteristiske fjellet Napen i Tovdal. Grenda er prega av åpne innmarksarealer med tradisjonelle gardstun spedt oppover i sørhellinga. To av bruka har fortsatt beitedyr, sau og hest. Beiting på innmark og i skogen er vanlig. Landskapet er derfor ganske åpent. Den sørvendte beliggenheten innunder Napen med innslag av varmekjære treslag som alm,

eik, hassel og lind gjør et at gårdene på Øvre Ramse har en frodighet som skiller seg ut fra gran- og furuskogen ellers i Tovdal.

De åpne innmarksarealene i grenda blir nesten bare brukt til grasproduksjon. Det er en veksling mellom fulldyrkede kulturenger, ugjødsle naturenger og skogsbeiter/hagemarksbeiter på mer kupert arealer.

Øvre Ramse er et helt unikt område.

- I 2006 ble det registrert 2 særegne, gamle lauvingslier, en med alm og en med eik, begge er plassert sentralt midt inne i kulturlandskapet. Ellers finnes gamle enkeltstående kylla trær av en rekke treslag inne i jordbrukslandskapet og i skogen rundt innmarka.

Disse trærne var ikke kylla/lauva på veldig lang tid.

Etter nærmere undersøkelse viser det seg at en rekke treslag har blitt lauva på Øvre Ramse; foruten eik og alm, har også treslagene lind, bjørk, ask og osp blitt utnyttet til vinterfor for dyra..

Lauvingsliene ligger midt i kulturlandskapet og er omgitt av gårdstun og jorder i god drift.

Gamle lauvingshager inne i innmarksarealene på denne måten som på Øvre Ramse er meget sjelden forekommende. De fleste stedene er slike nære lauvingshager for lengst hugget og omdisponert. Lettere er det å finne gamle kylla enkelttrær inn mot innmarksarealer, eller rester av kyllingslier med et mindre antall trær, som i dag er en del av skogen rundt gården.

- Nedenfor fylkesveien strekker flate jorder seg ut mot vannet. Dette naturbeite brukes til sau.
- En rekke kulturminner som steingjerder og rydningsrøyser finnes i også i landskapet.

Det er nå utført viktig vedlikeholdsarbeid på lauvingsstrærne og vedlikeholde slåtteeområder og inn – og utmarksbeiter.

I tillegg blir kulturminner som steingjerder og bygninger godt tatt vare på.

I 2006 ble laget en skjøtselsplan for Øvre Ramse med fokus på aktiv og målbevisst skjøtsel for å ta vare på det kulturavhengige biomangfoldet i de mest verdifulle områdene som er kartlagt i kulturlandskapet.

Skjøtselsplanen inneholder hele 7 forskjellige lokaliteter ble avgrenset og gitt konkrete skjøtselsråd. Denne planen har vært fulgt opp hvert år.

Det er også gjort flott arbeid med rydding og inngjerding av viktige beiteområder.

Området har store biologiske verdier og allerede i 2008 startet det opp et overvåkingsprogram ved Biofors og Norsk institutt for skog og landskap (nå BIOFORSK).

Gamle kylla trær huser gjerne et rikt biologisk mangfold. Flere sjeldne insektarter er knyttet til disse trærne. Som. Slike kylla trær blir gjerne eldre enn hva de ville blitt ved naturlig vekst. Lauvingstrær står ofte solrikt til, og det gjør dem til en spesielt, rike biotop for moser, lav, sopp, flaggermus og fugl.

Det ble da oppdaget flere sjeldne arter. Ja, faktisk en ny lavart i Norge.

Årets pris deles mellom tre naboer som til sammen har gjort et kjempearbeid for å redde et helt spesielt kulturlandskap:

Eivind Ramse på Oppistog

Eier av den fantastisk flotte almelia. Området inneholder 48 almetrær og 5 lindetrær som ikke hadde vært kylla på over 50 år da prosjektet startet. Kjempeinnsats med restaurering av de styva trærne.

Lauvet ble benyttet til husdyrfor om vinteren. Kvister blei kutta og samlet i kjerver og tørket.

Aktiv drift med sau fram til for 10-12 år siden. Arealene brukes fortsatt til slått og beite av naboen.

Ola Gunvald Ramse og Eirin Rauø på Bujord

Aktiv gårdsdrift med sau og hest. Svært viktig at områdene høstes og beites. I tillegg til å bruke egne areal beiter dyra deres på naboeiendommene og hoder disse i hevd.

Bruker arealene på Berdalen og Tveit. Arealer blir ryddet og gjerdet inne.

Beitebruk i mange generasjoner har formet landskapet og holdt det åpent.

Viktig arbeid med bruk av gjeterhund og kadaverhund viktig for arbeidet med sauehold i hele fylket.

Børuf og Terje Ramse på Livold

Aktiv drift med sau. Generasjonsskifte 2015. Terje overtok etter foreldrene 2015. Planer for nybygg for sau.

Beitebruk viktig for det særegne landskapet. Børuf har stått for restaurering av begge lauvingsliene med kylling av trærne og slått av undervegetasjonen. Slått i slike lauvingsenger med høsting i 2 sjikt er svært sjelden i Norge i dag (maks 10 steder)

Det er dessuten ryddet gamle ferdselsveier og vedlikehold av steingjerder og andre kulturminner.

Tovdal handlaft, drives av Børuf og Terje har restaurert mange gamle og verdifulle bygninger i bygda.

De har også vært viktige tradisjonsbærere i laftearbeid og brukt denne kunnskapen til nybygg av bl.a. hytter.